

Ko pa začneš hoditi v šolo, se razširi domovina po dolini. Obsegala bo vso vas, v nji dobre in delavne ljudi. Še več: oni hribje in gozdi, kjer zore poleti jagode, one bele steze, ravne ceste, kamor te bo oče vodil ob nedeljah — vse ti bo domovina. Toda tvoja duša dobro sluti, da se ta pota razprostirajo še dalje. Drže preko polja, rek, gorá, celo do morja. Povsod se nahajajo vasi, beli gradovi, povsod vlada bistri um in žive dobri ljudje, ki jim isti jezik sladi življenje, isto srce greje prsi.

Daleč, daleč, sinko moj, se širi ta naša lepa domovina; njeno ime je dišeča roža, njena slava večnojasna zvezda. O tej slavi ti bodo pripovedovale knjige, ki se boš učil iz njih v nadaljnjih šolah. Pri tem te bo večkrat skrbelo, kako bi vse prav ukrenil. Tvoje misli se bodo uglabljale v davne čase. Iz njih ti bo zvenelo kakor žvenket mečev junaških pradedov. Tedaj doznaš, kako je tekla njihova kri in kako so svojo usodo ovekovečili v pesmih. Doznaš, kako moč so dale te pesmi narodu. Navduševale so ga, rešile mu vero in svobodo. Samo tega ne spoznaš, jeli bila jačja moč uma ali meča. Zakaj naši pradedi so časih sredi hudega boja prijeli za pero in z njim izražali svoja čuvstva, svoje smeje misli, ustvarjali ona sijajna dela, ki še jim še sedaj čudi svet. — Tako so nam naši predniki pridobili slavo in s slavo to drago zemljo, pa so potem uklonili trudno glavo in legli v grob. A iz groba nam prihaja njihov glas: naj nam bo v mislih vselej domovina! Morda že stojim tudi jaz, dragi sinko, ob grobu. In zato bi moja duša rada vedela, hočeš li hoditi po stezi naših pradedov?

Sinko položi roko na srce, od otožnih misli mu gori lice, toda vendar govori s krepkim glasom: „Hočem, hočem, oče! Delati hočem podnevi, učiti se v pozno noč, junak hočem biti z mečem ali s peresom.“

Debela solza kane srečnemu očetu iz oči — znamenje nemega blagoslova. Vroče poljubi otroka in ga potem spravi k počitku.

Zvit mladenič.

Belokranjska narodna pravljica. Zapisal *Peter Kambič*.*)

Nekje so živeli trije bratje. Trpeli so bedo, da so morali po svetu s trebuhom za kruhom. Potovali so že več let, a nikjer jim ni zasijala sreča. Ko vidijo, da tudi s potovanjem ne opravijo ničesar, se vrnejo zopet proti domu. Prebiti so morali mnogo nezgod, ker so na povratku zabredli.

Prigodi se jim nekega dne nekaj čudnega. Prihrumi huda nevihta, in naši bratje niso vedeli ni naprej ni nazaj. Blizu ni bilo nobene hiše, kamor bi se zatekli pred hudo uro. Obstanejo siromaki na mestu in premišljajo, kaj jim je početi. Gosta tema pokrije vso zemljo. Obide jih strah, da jim bo gladu in mraza umreti. V daljini zagledajo blede svetlobo. Razvesele se vsi, misleč, da so v bližini pastirjev, ki jim bodo gotovo dali ognja, da si ogrejejo premrzle ude.

Pošljejo najstarejšega brata, da jim prinese ognja. Brat gre brez obotavljanja. Pa kako se prestraši, ko pride na oni kraj! Namesto pastirja zagleda pri ognju peklenščka z rdečo čepico na glavi. Vendar se ohrabri in ga prosi, naj mu da ognja. Peklenšček se prav čudno zasmije v pest in reče: „Dam ti ognja, ako mi poveš take reči, ki se še niso nikoli zgodile in se tudi ne morejo nikdar zgoditi. Ako mi pa nič takega ne poveš, pa ne dam tebi ognja, nego ognju dam tebe!“

Preplašen začne mladenič misliti, kaj bi mu rekel, a ko se pa ničesar ne domisli, ga jame ponižno prositi, naj ga zdravega pusti nazaj, odkoder je prišel. Kot blisk popade razkačena hudoba mladeniča in ga zažene v ogenj.

Dolgo sta ona dva željno pričakovala starejšega brata, da jima prinese ognja. Ko pa vidita, da ga le ni, se odpravi drugi brat po ognja. Toda njemu se je zgodilo kot prvemu bratu. Potem odide tretji, najmlajši, da vidi, kaj se je onima pripetilo.

Ko prispe tudi ta na ono mesto, zagleda tudi on, kar sta videla brata. A ne prestraši se dosti, ampak stopi naravnost pred čudnega svata z rdečo čepico in zahteva od njega, naj mu vrne brata. Peklenšček pa misli, da bo tudi ta njegov plen in mu naloži, da mora povedati tisto, česar brata nista znala, ako ju hoče rešiti.

Najmlajši brat pa je bil bistrejše glave, nego si je mislil peklenšček. Zamisli se nekoliko in potem pravi: „Bil sem v nebesih in sem jedel in pil, kar jedo in pijejo Bog in angelci. Zbal sem se pa, da ne bi kdo opazil, kako velik grešnik sem. Zato sem se začel po vrvi spuščati na zemljo. Ali zmanjkalo mi je vrvi, da nisem mogel nikamor. Začel sem na vse grlo vpiti in klicati na pomoč — a vse zaman; ni bilo žive duše, ki bi mi pomagala iz stiske. Kaj mi je početi, si mislim, ko ni nikogar na pomoč. Najbolje bo, da si pomorem sam. Grem domov, da si prinesem kos vrvi in jo zvežem z ono, da bo daljša. A spotoma se mi pripeti druga neizgovorna. Padel sem v veliko blato. Nikakor nisem mogel iz njega. Moral sem torej iti po lopato, da se izkopljem iz blata. Ko sem se že skoraj izkopal, se mi zlomi lopata. No, saj mi več ne rabiš, si mislim in vržem v grm, kar je bilo železnega. Iz držaja pa si napravim piščalko. Piskal sem nanjo in se veselil, ker so mi očeta ravno h krstu nesli.“

„Dobro si jo pogodil,“ reče peklenšček, „saj še jaz ne znam take, dasiravno sem iz pekla. Ker si pa tako dobro uganil, dam ti oba brata iz ognja.“

Prinese mu dva kosa pečenega mesa in ju pomaže s čudno mastjo. In pred njim sta stala oba brata zdrava in ravno taka, kakršna sta bila prej. Samo na bratovo vprašanje nista znala nič povedati, kako je v peklju, ker jima je tista mast začarala jezik, da sta vse pozabila.

*) Peter Kambič, ki je umrl kot učitelj v Gribljah na Belokranjskem, je zapisal to pravljico dne 26. kimavca 1889.